

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto Euroopan vesiresilienssistrategiasta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto Euroopan vesiresilienssistrategiasta (E 81/2025 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- johtava vesitalousasiantuntija Annukka Lipponen, maa- ja metsätalousministeriö
- ryhmäpäällikkö, erikoistutkija Anne Ojala, Luonnonvarakeskus
- johtava asiantuntija Lauri Ahopelto, Suomen ympäristökeskus
- toimialavastaava Markus Sikkilä, Maveplan Oy
- asiantuntija Airi Kulmala, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- ympäristöministeriö
- Suomen Kuntaliitto
- Ilmatieteen laitos
- Metsäteollisuus ry
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- Suomen Vesilaitosyhdistys ry
- Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC rf

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Suomen ilmastopaneeli

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Komissio julkaisi 4.6.2025 tiedonannon Euroopan vesiresilienssistrategiasta (COM (2025) 280 final, eng. European Water Resilience Strategy).

Valiokunnan lausunto MmVL 26/2025 vp

Strategia sisältää komission aloitteita toimiksi, joiden päätavoitteina on palauttaa ja suojella veden kiertokulkua, parantaa vesistöjen tilaa, varmistaa puhdas ja kohtuuhintainen juomavesi ja sanitaatio kaikille kaikkina aikoina sekä parantaa varautumista vesikriiseihin, luoda edellytykset uudelle vesiteollisuudelle ja vesiälykkäälle taloudelle sekä tutkimukselle ja innovaatioille, parantaa vesialan osaamista ja houkuttelevuutta, sekä vahvistaa EU:n globaalia johtajuutta vesialalla. Strategiassa ei esitetä uutta EU-lainsäädäntöä. Strategia ulottuu vuoteen 2030 ja komissio tulee arvioimaan sitä vuonna 2027 ja tarvittaessa tarkistamaan strategiaa arvioinnin pohjalta.

Strategian lisäksi komissio julkisti samaan aikaan suositukset ohjaavista periaatteista vesitehokkuuden edistämiseksi.

Valtioneuvoston kanta

Suomi tukee Euroopan komission vesiresilienssistrategiassa asettamia tavoitteita, jotka tarkastelevat vesialaa kokonaisvaltaisesti huomioiden veden kiertokulku ympäristössä, vesivarojen tuottama hyvinvointi ja vauraus, vesiliiketoiminnan innovaatiot ja osaaminen, sekä puhtaan veden ja sanitaation saatavuus kaikille. Suomi katsoo, että komission vesiresilienssistrategia osaltaan edistää Suomen prioriteetteja, kuten Euroopan strategisen kilpailukyvyyn vahvistamista, kokonaisturvallisuuden parantamista ja puhdasta siirtymää sekä biotalouden ja kiertotalouden mahdollisuuksien edistämistä. Suomi katsoo, että vesiresilienssi on myös keskeinen osa yhteiskuntien kokonaiskestävyyttä ja häiriönsietokykyä. Suomi tukee varautumis- ja turvallisuusnäkökohtien huomioimista kaikissa EU:n säädöksissä, politiikoissa ja ohjelmissa (E 35/2025 vp).

Suomi näkee vesisektorin olevan merkittävässä roolissa, kun yhteiskunta pyrkii varautumaan ja sopeutumaan ilmastonmuutoksen aiheuttamiin muutoksiin. Vaikka sopeutumiseen liittyvät toimet ovat pääasiassa jäsenvaltioiden, kunkin sektorin ja toimijan vastuulla, Suomi pitää yhteistyötä hyödyllisenä etenkin laaja-alaisissa, sektorirajat ja maiden rajat ylittävissä kysymyksissä.

Eurooppalaisten kumppanuuksien vahvistaminen ja parhaiden käytäntöjen jakaminen monella tasolla, hyödyntäen olemassa olevia yhteistyöalustoja, voivat osaltaan edistää toimia vesiresilienssin vahvistamiseksi.

Suomi katsoo, että vesien ja merivesien hallintaan tarvitaan vakaa ja ennustettava politiikkakehys lisäämättä jäsenvaltioille kohdistuvaa hallinnollista taakkaa. Suomi pitää tärkeänä, että strategia jossain määrin tunnistaa ja jatkovalmistelussa myös huomioi alueelliset erot eri Euroopan alueiden välillä, mukaan lukien erot ilmastollisissa olosuhteissa ja veden riittävyydessä. Suomi painottaa, että jäsenvaltioilla tulisi olla riittävä liikkumavara strategian toimitessa.

Suomi toteaa, että strategia ottaa hyvin huomioon olemassa olevan EU:n vesilainsäädännön ja siihen liittyvät politiikkainstrumentit, mukaan lukien tavoitteet, jotka sisältyvät vesienhoitosuunnitelmiin, tulvariskien hallintasuunnitelmiin, merenhoitosuunnitelmiin, EU:n meripakettiin (OceanPact), veden uudelleenkäyttöasetukseen, EU:n biodiversiteettistrategiaan sekä EU:n ennallistamisasetukseen. Suomi pitää tärkeänä vesiresilienssistrategian tavoitteiden

Valiokunnan lausunto MmVL 26/2025 vp

huomioimista EU:n tulevan biotalousstrategian ja kiertotalouden toimintasuunnitelman valmistelussa, jotta varmistetaan politiikkojen johdonmukaisuus.

Suomi tunnistaa tarpeen parantaa vedenkäytön tehokkuutta EU:n alueella, mutta korostaa, että toimenpiteiden tulisi olla tarkoituksenmukaisia ja kustannustehokkaita. Suomi pitää hyvänä, että strategian tavoitteena on parantaa vesitehokkuutta tavoitteen olematta sitova jäsenmaille ja että tavoitteiden asettaminen tehdään kansallisesti ottaen huomioon alueelliset olosuhteet. Vesitehokkuuden tavoitteen mittaamisessa tulisi ottaa huomioon tehdyt kansalliset toimet, ja menetelmät ovat tarkoituksenmukaisia ja joustavia. Suomi katsoo, että vesitehokkuuden priorisoinnin periaatteen ei tulisi estää tai hankaloittaa uusia investointeja Suomessa.

Suomi pitää myönteisenä komission tavoitteita kehittää vesiresilienssiä vahvistavaa rahoitusta siten, että julkisen panostuksen lisäksi olisi käytettävissä yksityistä rahoitusta. Tulevaan EU:n rahoitukseen ja sitä koskevaan sisällöllisiin kysymyksiin muodostetaan kantaa erikseen osana tulevan monivuotisen rahoituskehityksen valmistelua. Suomi korostaa, että Euroopan investointipankin rahoituksen kohdistamisessa tulisi painottaa valuma-aluelähtöistä vesien hallintaa (eng. Source-to-Sea), luontopohjaisia ratkaisuja, veden pidättämistä, kiertotalouden hyödyntämistä ja maaperän kuntoa, jotta voidaan paremmin hallita tulva- ja kuivuusriskejä, vähentää viljelymaille märkyyden aiheuttamia haittoja sekä vähentää ravinnekuormitusta mahdollisimman kustannustehokkaasti. Varautumisen osalta Suomi katsoo, että EU-rahoitusta tulisi olla mahdollista kohdentaa jäsenvaltioiden varautumistoimiin nykyistä laajemmin huomioiden kuitenkin jäsenvaltioiden ensisijainen toimivalta asiassa (E 31/2024 vp (EJ 2/2025)). Suomelle on keskeistä, että tulevaa tutkimus- ja innovaatorahoitusta painotettaisiin erityisesti vaiheeseen, jossa keskitytään tutkimustulosten ja innovaatioiden skaalaamiseen, hyödyntämiseen ja kaupallistamiseen (E 31/2024 vp). Suomi korostaa, että vesiresilienssi luo merkittäviä liiketoimintamahdollisuuksia. Suomi tukee komission tavoitetta toimista, joilla tuettaisiin ja edistettäisiin uusien teknologioiden kehittämistä ja käyttöönottoa, joilla voidaan edistää strategian tavoitteita, kuten vesitehokkuutta, ja osaltaan tukea Eurooppalaisen kilpailukyvyn ja omavaraisuuden vahvistamista puhtaan siirtymän ratkaisuisia.

Suomi korostaa kilpailukyvyn ja vedenkäytön kestävyuden parantamismahdollisuuksia EU:ssa ja sen ulkopuolella vesiosaamisen, digitalisaation, vesiälykkäiden ratkaisujen ja eri sektoreiden vesivastuullisuuden avulla. Vesiresilienssi-strategiassa esitetty tavoite rakentaa vesiälykäs talous tukee tavoitetta vahvistaa unionin kilpailukykyä erityisesti vesialan sekä bio- ja kiertotalouden osalta. Suomi katsoo, että jatkossa tulisi myös varmistaa entistä paremmin osaamisen tehokas siirtyminen käytäntöön siten, että tutkimus ja innovaatiot realisoituvat investointeina ja uusina työpaikkoina EU:n alueella.

Suomi painottaa EU:n vesipolitiikan toimissa sekä lainsäädännössä komission yleistä tavoitetta sääntelyn ja raportoinnin yksinkertaistamiseksi. Suomi kannattaa strategiassa esitettyä nitraattidirektiivin arviointia sekä komission aikomusta tarkastella meristrategiapuitedirektiiviä tavoitteenaan EU-sääntelyn yksinkertaistaminen, direktiivin harmonisointi muun lainsäädännön kanssa sekä raportoinnin merkittävä yksinkertaistaminen. Suomi pitää myönteisenä strategian ehdotusta tarkastella veden uudelleenkäyttöasetusta ja sen soveltamisen laajentamismahdollisuuksia, mutta pitää tärkeänä, että asetuksen mahdollistama käyttöönoton harkinnanvaraisuus säilytetään. Suomi korostaa tarvetta varmistaa lainsäädännön

Valiokunnan lausunto MmVL 26/2025 vp

johdonmukaisuus liittyen elintarvikehygieniaan ja -turvallisuuteen sekä ympäristösääntelyyn. Suomi kannattaa komission aikomusta tehdä päivitetty selvitys yhdyskuntajätevesien käsittelystä annetussa direktiivissä tarkoitetun laajennetun tuottajavastuun järjestelmän kustannuksista ja mahdollisista vaikutuksista toimialoihin, joita asia koskee.

Suomi katsoo, että tulva- ja kuivuusriskien hallinnan kehittäminen on kannatettavaa ja tarpeellista Suomessa ja muualla EU:ssa ottaen huomioon alueelliset erot ilmasto- ja vesioloissa sekä yhteensopivuus olemassa olevien riskienhallintajärjestelmien kanssa. Suomi korostaa, että EU-tasolla kehitettyjen yhteiseurooppalaisten menetelmien ja järjestelmien, kuten ennakkovaroitusjärjestelmien tulisi olla yhteensopivia kansallisten vastaavien järjestelmien kanssa.

Suomi pitää tärkeänä, että komissio aikoo tukea jäsenvaltioita teknisin ohjein ja työkaluin seuraavissa: löytämään keinoja veden pidättämiseen valuma-alueella luonnonmukaisilla ratkaisuilla ja parantamalla maaperän kuntoa sekä kaupunkialueiden vesienhallintaa muun muassa rakentamisen ja alueiden käytön suunnittelulla. Suomi pitää hyvänä hyödyntää luontopohjaisia ratkaisuja, mutta tekniset ratkaisut tai luontopohjaisten ja teknisten ratkaisujen yhdistelmä voivat tapauskohtaisesti olla kustannustehokkaampia. Suomi katsoo, että veden varastoinnissa ja muissa uusissa teknisissä ratkaisuissa vaikutukset arvioidaan huolellisesti ja ne toteutetaan ilmastokestävästi haitalliset ympäristövaikutukset minimoiden sekä asiaankuuluvat toimijat huomioiden.

Suomi korostaa, että maataloutta on voitava harjoittaa kannattavalla tavalla unionin kaikissa jäsenvaltioissa (E 31/2024 vp). Suomi tunnistaa, että ilmastomuutos haastaa ruuantuotantoa enenevässä määrin tulevaisuudessa, heikentäen satovarmuutta ja lisäten ravinnekuormitusta vesistöihin. Tämä lisää entisestään tarvetta vahvistaa ravinteiden kierrätystä ja parantaa maan kasvukuntoa. Suomi kannattaa komission esitystä hyödyntää yhteisen maatalouspolitiikan alaisia strategiasuunnitelmia vesiresilienssin maatalouden saavuttamiseksi tukemalla tiedonvaihtoa ja innovaatioita. Suomi kannattaa myös viljelijöiden osaamisen tukemista.

Suomi pitää tärkeänä vesiresilienssistrategiassa esitettyä kansainvälistä toimintaa, myös Global Gateway -rahoituksen ja Team Europe -aloitteiden tuella. Suomi katsoo, että vesihaasteiden laajuus edellyttää yhteistyötä ja EU:n globaalia johtajuutta vesiasioissa, mukaan lukien EU:n vesidiplomatian vahvistamista vaikuttavamman yhteiskuntien resilienssin ja turvallisuuden kannalta. Suomi kannattaa YK:n globaalin vesiarkkitehtuurin vahvistamista mm. säännöllisten YK:n vesikonferenssien muodossa sekä vesiasioiden valtavirtaistamista YK:n ilmastokeskusteluihin ja muihin keskeisiin kansainvälisiin prosesseihin. Suomi pitää tärkeänä tukea valtioiden laajaa liittymistä YK:n rajavesistöyleissopimukseen (Helsinki, 1992) ja sopimuksen soveltamista, jotta voidaan vahvistaa kansainvälistä rajat ylittävää yhteistyötä vesien suojelemiseksi ja hallitsemiseksi. Tästä syystä Suomi suosittaa, että vesiresilienssistrategian toimeenpanossa hyödynnettäisiin rajavesistöyleissopimusta ja sovellettaisiin sen työkaluja. Suomi pitää myös tärkeänä tukea laaja-alaisen vesiosaamisen edistämistä kehittyvissä maissa ja avata liiketoimintamahdollisuuksia hyödyntäen tiivistä yhteistyötä yritysten, tutkijoiden sekä muiden hallinnonalojen kanssa.

Valiokunnan lausunto MmVL 26/2025 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Vesiresilienssistrategian lähtökohdista

Komission kesäkuussa 2025 julkaiseman vesiresilienssistrategian lähtökohtana on taata vesiturvallisuutta kaikille suojelemalla ja ennallistamalla vesiekosysteemejä sekä tasapainottamalla veden kysyntää ja tarjontaa. Vuoteen 2030 ulottuvalla strategialla on kolme keskeistä päätavoitetta: vedenkierron palauttaminen ja suojeleminen, vesiälykkään talouden rakentaminen ja puhdas ja kohtuuhintainen vesi ja sanitaatio kaikille. Valtioneuvoston kannan mukaan Suomi tukee näitä strategian tavoitteita ja katsoo, että vesiresilienssi on myös keskeinen osa yhteiskuntien kokonaiskestävyyttä ja häiriönsietokykyä. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa oman toimialansa näkökulmasta erityisesti ruoantuotannon ja vesihuollon varmistamisen merkitystä osana kokonaisturvallisuutta ja yhteiskunnan resilienssiä.

Komission strategia edistää osaltaan Suomen EU-vaalikaudelle 2024—2029 asettamia avaintavoitteita, kuten Euroopan strategisen kilpailukyyn vahvistamista, kokonaisturvallisuuden parantamista ja puhdasta siirtymää sekä biotalouden ja kiertotalouden mahdollisuuksien edistämistä. Maa- ja metsätalousvaliokunta on lausunnossaan Suomen avaintavoitteita koskeneesta valtioneuvoston selvityksestä (MmVL 3/2024 vp — E 58/2023 vp) korostanut ilmastonmuutoksen vaikutuksia maatalouden harjoittamisen edellytyksiin eri puolilla Eurooppaa. Ilmastonmuutoksen suurimmat haasteet maanviljelylle liittyvät keskeisesti juuri vesiresilienssiin, sillä lisääntyvät äärisäät, kuten voimistuvat kuivuus- ja sadejaksot, aiheuttavat merkittäviä satotappioita. Sadon jäädessä alhaiseksi, jää myös kasvustolle annettuja ravinteita käyttämättä, mikä lisää vesistöjen kuormitusriskiä. Kestävä maatalous ja metsänhoito voivat osaltaan parantaa vesiresilienssiä ja ilmastokestävyyttä, ja samalla voidaan edistää ratkaisujen löytymistä Itämeren ja Saaristomeren kuormitukseen.

Valtioneuvoston kannassa pidetään tärkeänä, että strategiassa on tunnistettu alueelliset erot eri Euroopan alueiden välillä, mukaan lukien erot ilmastollisissa olosuhteissa ja veden riittävydessä. Suomessa esimerkiksi järvien merkitys on huomattavasti suurempi kuin Keski- ja Etelä-Euroopassa, sillä järviä on keskimäärin noin kymmenen prosenttia maapinta-alasta. Järvet ovat jokia pidemmän veden viipymänsä vuoksi merkittäviä ravinteiden kiertojen ja pidättymisen kannalta. Lisäksi Suomessa on suuria yhdyskuntia, kuten esimerkiksi pääkaupunkiseutu, joiden vesihuolto on järviveden varassa. Myös pohjavesien merkitystä tulee strategian jatkovalmistelussa korostaa, sillä pohjavedet ovat vesihuollon kannalta keskeinen resurssi. Lisäksi maaekosysteemit ovat pohjavesien kautta yhteydessä vesiekosysteemeihin ja vaikuttavat järvien vesitaseisiin ja ravinnekuormiin.

Vesitalouden hallinta maataloudessa

Ruokaketju kokonaisuutena on merkittävä veden käyttäjä, ja veden hyvä laatu ja saatavuus ovat olennaisia ruokaturvalle. Komissio esittää strategiassa, että yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) alaisia strategiasuunnitelmia hyödynnetään vesiresilienssin saavuttamiseksi tukemalla tiedonvaihtoa ja innovaatioita olemassa olevien verkostojen ja yhteistyöelinten avulla. Valtioneuvoston kannan mukaan Suomi kannattaa komission ehdotusta hyödyntää CAP:n strategiasuunnitelmia vesiresilientin maatalouden saavuttamiseksi sekä erityisesti viljelijöiden

Valiokunnan lausunto MmVL 26/2025 vp

osaamisen tukemista. Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että CAP:n toimenpiteillä on ollut koko Suomen EU-jäsenyyden ajan keskeinen merkitys maatalouden vesiensuojelun edistämisessä. Tarkempia linjauksia tuleviin strategiasuunnitelmiin liittyen voidaan kuitenkin tehdä vasta, kun monivuotisen rahoituskehysten ja tulevan CAP:n yksityiskohdat tarkentuvat nykyisestä.

Viljelymaan vesitalouden hallinta on kannattavan maatalouden perustekijöitä ja näin olleen esimerkiksi huoltovarmuuden, pellon tuotantokyvyn ja omavaraisuuden kannalta erittäin keskeisessä roolissa. Perinteisesti painopiste on ollut toimivan pellon ojituksen ja salaojituksen varmistamisessa. Suomessa uusi maatalouden vesitalouteen liittyvä haaste on kuivuuden hallinta, sillä ilmastomuutoksen myötä liiallinen kuivuus kasvukautena toistuu yhä useammin. Ilmastomuutoksen vaikutukset näkyvät maataloudessa jo nyt esimerkiksi siten, että peltosalaojitusta tehdään lumipeiteajan vähenemisen takia lähes ympäri vuoden ja sään ääri-ilmiöiden vaikutus kuivatussuunnitelmiin joudutaan ottamaan aiempaa paremmin huomioon. Kuivuuteen varaudutaan peltolohkotasolla parhaiten pitämällä maan kasvukunto hyvänä, ja käyttämällä nykyaikaisia vesienhallintaan sopivia teknisiä ratkaisuja.

Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että ilmastomuutoksen vaikutuksiin voidaan varautua sitä kustannustehokkaammin, mitä varhaisemmassa vaiheessa vaikutukset otetaan huomioon. Haasteena Suomessa on peltosalaojitusten ja peruskuivatuksen mittava korjausvelka. Suomen 2,3 miljoonan hehtaarin peltoalasta yli 1,3 miljoonaa hehtaaria on salaojitettu, mutta uusia salaojituksia tehdään vain noin 10 000 hehtaaria vuodessa. Vaikka strategiassakin esiin nostettu valuma-alueelähtöinen lähestyminen on keskeistä suurien vesimäärien hallinnassa äärevöityvissä säätilanteissa, on valuma-alueelähtöinen toiminta tällä hetkellä vielä alan eri toimijoiden kesken epäselvää ja valuma-aluehankkeet lähtevät huonosti käyntiin. Investointitukien avulla voidaan kannustaa tekemään hankkeisiin laajempia ojitussuunnitelmia, minkä lisäksi laajamittaiset tilusjärjestelyhankkeet ovat oikein toteutettuina hyvä instrumentti vesienhallinnan kestäväan suunnitteluun.

Vesihuolto ja vesitehokkuus

Strategian avulla komissio pyrkii takaamaan turvallista ja kohtuuhintaista juomavettä ja sanitaatiota kaikille EU-kansalaisille. Tässä tavoitteessa keskeisessä roolissa ovat muun muassa sosiaalinen oikeudenmukaisuus veden saatavuudessa, kansalaisten tietoisuus ja vaikuttamismahdollisuus sekä veden hinnoittelun läpinäkyvyys. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tavoitteen toteutumista arvioitaessa tärkeänä, että myös alueellinen tasa-arvo jäsenmaiden sisällä veden hinnoittelussa ja vesihuollon järjestämisessä otetaan huomioon. Suomessa hyvä veden riittävyys ja tehokas vesivarojen hallinta yhdistettynä viileään ilmastoon ovat useilla alueilla kilpailuetu investointien näkökulmasta.

Vesitehokkuuden osalta komission yleisenä tavoitteena on parantaa vesitehokkuutta EU:ssa vähintään kymmenen prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Tavoite ei ole juridisesti sitova. Vesihuollon verkostojen vuotojen vähentämiseksi ja vesihuoltoinfrastruktuurin modernisoimiseksi komissio esittää, että jäsenvaltioiden, joiden verkostovuotojen taso ylittää EU:n kynnyksarvon, tulee laatia vuoteen 2030 mennessä kansallinen suunnitelma verkostovuotojen vähentämiseksi. Komissio tulee määrittelemään EU:n kynnyksarvon vuoteen

Valiokunnan lausunto MmVL 26/2025 vp

2028 mennessä. Maa- ja metsätalousvaliokunnan saamissa asiantuntijalausunnoissa on tuotu esiin, että tavoiteltaessa vesitehokkuutta on tärkeää erotella keskeiset termit, kuten veden otto, - käyttö ja -kulutus, toisistaan. Valiokunta korostaa lisäksi, että vesitehokkuuden tavoitteet tulee asettaa realistisesti ja suhteuttaa eri jäsenmaiden lähtötasoon ja olosuhteisiin.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Maa- ja metsätalousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 16.10.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Ritva Elomaa ps
varapuheenjohtaja Anne Kalmari kesk
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Laura Huhtasaari ps (osittain)
jäsen Janne Jukkola kok
jäsen Teemu Kinnari kok
jäsen Milla Lahdenperä kok
jäsen Helena Marttila sd
jäsen Anders Norrback r
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Jenna Simula ps
jäsen Timo Suhonen sd
jäsen Eerikki Viljanen kesk (osittain)
jäsen Peter Östman kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuire Taina